

Profesjonalizm i samodzielność zawodowa to szansa współczesnego pielęgniarstwa i położnictwa

Rozmowa z dr hab. Joanną Jasińską, prorektor ds. dydaktyki i rozwoju Warszawskiej Uczelni Medycznej im. T. Koźłuka.

Pani Profesor, 29 maja miała miejsce II Ogólnopolska Konferencja Warszawskiej Uczelni Medycznej poświęcona, podobnie jak ta z 2020 roku, pielęgniarcom i położnym. Dlaczego uczelnia zdecydowała się ponownie podjąć problematykę tej grupy zawodowej?

Uważamy, że należy wciąż rozmawiać na temat pielęgniarstwa i położnictwa, zwłaszcza z powodu wysokich oczekiwań społecznych. Nie bez znaczenia jest także sytuacja zawodowa pielęgniarzek i położnych, co możemy obserwować choćby w ostatnim czasie także w mediach. Światowa Organizacja Zdrowia w związku z 200. rocznicą urodzin twórczyni nowoczesnego pielęgniarstwa, Florence Nightingale, ogłosiła 2020 Rokiem Pielęgniarek. To znakomity pretekst do przypomnienia historii pielęgniarstwa, jego osiągnięć, ale także okazja do promocji zawodu, do zainteresowania nim młodzieży, zachęcenia jej do studiowania na tym kierunku oraz podejmowania pracy w ochronie zdrowia. Postanowiliśmy ten czas dyskusji w kwestii zawodu pielęgniarki i położnej przedłużyć. Temat jest nie tylko istotny społecznie, ale również ważny dla naszych absolwentów kierunku pielęgniarstwo oraz przyszłych studentów.

W roku 2020 po raz pierwszy został opublikowany, przez Światową Organizację Zdrowia (WHO),

raport World's Nursing, opisujący stan pielęgniarstwa na całym świecie. W Polsce badanie przeprowadzone przez Centrum Badań Opinii Społecznych (CBOS) w 2019 roku wykazało, że aż 89% respondentów uznało zawód pielęgniarki/pielęgniarsza/położnej za najbardziej prestiżowy. Mimo tych danych, wiele osób w Polsce nie wie, że współczesne kształcenie pielęgniarzek i położnych odbywa się jedynie na poziomie szkół wyższych, a pielęgniarstwo to nie tylko wykonywanie iniekcji i mycie chorych oraz „pomaganie” lekarzowi. To przede wszystkim uczestnictwo w pracy zespołu terapeutycznego na takich

**dr hab. Joanna Jasińska – prof. WUMed
Prorektor WUMed**

Specjalista w dziedzinie zdrowia publicznego i medycyny społecznej. Doktor w zakresie zarządzania, habilitacja w zakresie nauk ekonomicznych – zarządzania przedsiębiorstwem. Członek Naukowego Towarzystwa Organizacji i Zarządzania, Towarzystwa Naukowego Prakseologii, Akademickiego Stowarzyszenia E-learningowego i Międzynarodowego, Stowarzyszenia Sport Kinetics oraz Stowarzyszenia Pielęgniarki Cyfrowe. Najważniejsze dziedziny specjalizacji naukowej obejmują zarządzanie, ekonomikę systemów ochrony zdrowia, zarządzanie organizacjami, zarządzanie zmianami w organizacjach medycznych oraz kwestie związane ze zdrowiem publicznym i medycyną środowiskową.

samych prawach, jak wszyscy inni członkowie, realizacja potrzeb opiekuńczo-pielęgnacyjnych pacjenta, stawianie diagnoz pielęgniarских oraz wykonywanie całego szeregu czynności instrumentalnych, zarządczych, koniecznych do prowadzenia właściwego procesu leczenia. Podczas naszego wydarzenia chcieliśmy podkreślić, że profesjonalizm, kompetencje zawodowe powinny nieodzownie charakteryzować każdą pielęgniarkę i położną. Zależy nam także, aby „odczarować” stereotypowe postrzeganie zawodu pielęgniarki i położnej również wśród osób współpracujących w zespole terapeutycznym.

Konferencja miała w tym roku specjalny wydźwięk, została poświęcona misji i profesjonalizacji w zawodzie pielęgniarki i położnej. Wyjątkową chwilą była minuta ciszy.

Lata 2020 i 2021 to trudny czas dla systemów ochrony zdrowia, w tym pielęgniarek i położnych. Pandemia SARS-CoV-2 przyczyniła się do śmierci wielu z nich. Nasze koleżanki poniosły najwyższą cenę – swoje życie – za pracę na pierwszej linii frontu z epidemią. To często ciche bohaterki. Chcieliśmy oddać im hołd.

Pandemia SARS-CoV-2 pokazała również, jak duże znaczenie dla ludzkiego zdrowia i bezpieczeństwa publicznego ma praca personelu medycznego. Zapewne nie po raz ostatni, bo eksperci są zgodni, że epidemie chorób zakaźnych będą jednym z głównych problemów nowoczesnego świata.

Lekarze, pielęgniarki, położne, ratownicy medyczni, diagnosty, laboranci, salowe i salowi oraz pozostały personel pomocniczy i techniczny stanowili i stanowią pierwszy front w walce z pandemią koronawirusa. Okazało się, że ochrona zdrowia znowu stała się służbą, bo trzeba było coś poświęcić, także osobiście. I już się nie da ukryć, że to jednak jest służba publiczna. A praca m.in. pielęgniarek i położnych – wcześniej dość nisko lokowana w rankingu społecznego szacunku – teraz urasta do rangi służby publicznej i jest utożsamiana z heroizmem.

Podczas konferencji podjęto kilkanaście bardzo ważnych, bieżących tematów

dotyczących środowiska zawodowego pielęgniarek i położnych.

Na II Ogólnopolskiej Konferencji Warszawskiej Uczelni Medycznej rozmawialiśmy o misji i profesjonalizacji w zawodzie pielęgniarki i położnej. Myślą przewodnią i głównym celem konferencji było ukazanie współczesnego pielęgniarstwa i położnictwa, które podlegają ciągłemu umocnieniu i rozwojowi jako zawód, profesja, nauka, wiedza, etyka, powołanie, a nawet sztuka. Nad przebiegiem obrad czuwał Komitet Naukowy, na czele którego zasiadała profesor dr hab. Irena Wrońska, Dziekan Wydziału Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego w Lublinie. Zaszczycem dla nas była także obecność wybitnych w swoich dziedzinach specjalistów.

Problematykę spotkania podzieliliśmy na trzy panele dyskusyjne.

Pierwszy to „Misja a profesja”. W tym miejscu chcieliśmy przywołać trochę wspomnień i historii pielęgniarstwa i położnictwa, wskazać złożoność jego istoty. Pielęgniarstwo i położnictwo jako profesja kształtowały się przez wieki. Wiedza i refleksja nad tym, co było, jest niezbędna we współczesnej praktyce medycznej. Obecnie korzysta się w dużej mierze z doświadczenia, nauki, praktyki, poglądów pielęgniarek i położnych, które w przeszłości z oddaniem pracowały dla chorych. Współczesne pielęgniarstwo i położnictwo musi być nowoczesne, ale istota i przesłanie powinny pozostać te same. Takie m.in. wnioski wybrzmiały z wystąpienia Pani dr Beaty Cholewki pt. „Pielęgniarstwo – bardziej misja czy profesja?”.

W pierwszej części Konferencji wskazaliśmy również, że pielęgniarki i położne muszą posiadać wiedzę o przekonaniach kulturowych pacjentów i ich rodzin. Jesteśmy różni i trzeba to uszanować. Dobitnie wskazały na to wystąpienia mgr B. Kaliwody „Kompetencje kulturowe w pielęgniarstwie. Teoria pielęgniarstwa transkulturowego M. Leininger – opieka uwarunkowana kulturowo” oraz ekspertów z Zespołu Równego Traktowania Biura Rzecznika Praw Obywatelskich – mgr Joanny Subko i mgr. Marcina Sośniaka.

W drugim bloku konferencji „Profesjonalizm misji – różne oblicza zawodu pielęgniarki i położnej” dobitnie wybrzmiało, że treść

współczesnego pielęgniarstwa i położnictwa, a tym samym zakres zadań zawodowych pielęgniarki, pielęgniarsza, położnej pozostają w ścisłym związku z rozwojem nauki. Wskazaliśmy, że wszystkie teorie, modele pielęgniarstwa i położnictwa poddawane są systematycznemu analizowaniu i stanowią podstawę do nowych hipotez w badaniach naukowych. Przyczyniają się do rozwoju wiedzy pielęgniarskiej i położniczej oraz poprawiają praktyczne działanie pielęgniarek i położnych. Doktor Paweł Witt, Prezes Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Pielęgniarek Anestezjologicznych i Intensywnej Opieki, w swoim wystąpieniu „Pielęgniarstwo anestezjologiczne i intensywnej opieki w dobie pandemii – gdzie jesteśmy, a gdzie moglibyśmy być?” przybliżył środowisko pracy pielęgniarek i pielęgniarszy pracujących na oddziałach intensywnej terapii w tym trudnym czasie, jakim jest pandemia. Wskazał, jak istotne jest rzetelne przedstawianie faktów oraz wzmacnianie wagi naukowych argumentów dla wspólnego celu, jakim jest głównie bezpieczeństwo pacjenta oraz współpraca zespołu terapeutycznego. Zostały postawione pytania: Jak cenna jest pielęgniarka? Czy pielęgniarka jest samodzielna? Doktor Paweł Witt wskazał braki spójności przepisów prawnych oraz to, że od pielęgniarek i położnych oczekuje się także zaangażowania w role liderów. To ważny głos. Znaczącym wystąpieniem było także to dr Doroty Kilańskiej, prof. Uniwersytetu Medycznego w Łodzi. W wykładzie zatytułowanym „Jak zrównoważyć pielęgniarstwo?” wskazała, że pielęgniarstwo i położnictwo wymagają odpowiedniego docenienia i włączenia w podejmowanie decyzji politycznych. Udział pielęgniarek i położnych w strukturach międzynarodowych zapewnia polskim pielęgniarkom i położnym wpływ w kształtowanie światowej polityki zdrowotnej. Poza rozszerzeniem wpływów, polskie pielęgniarki i położne uzyskują lepszy dostęp do edukacji, szkoleń oraz do dzielenia się badaniami i osiągnięciami naukowymi w celu tworzenia nowych, lepszych rozwiązań dla praktyki zawodowej. Obecność polskich pielęgniarek i położnych w Międzynarodowej Radzie Pielęgniarek – International Council of Nurses (ICN) oraz Europejskiej Federacji Stowarzyszeń Pielęgniarek – European Federation of Nurses Association (EFN) daje nam

szansę zwiększenia znaczenia pielęgniarstwa i położnictwa w systemach zdrowotnych Unii Europejskiej. Pozwala uczestniczyć w procesie transformacji europejskiego pielęgniarstwa i położnictwa. Jesteśmy czynnymi ambasadorkami poszukiwania rozwiązań obecnych problemów zdrowotnych w procesie poszerzania kompetencji pielęgniarek i położnych oraz wywierania wpływu na światową politykę dotyczącą ochrony zdrowia. Pani profesor Kilańska dobitnie wskazała na znaczenie kompetencji cyfrowych pielęgniarek i położnych, e-zdrowia oraz szeroko pojętych innowacji w pielęgniarstwie, a także działania na rzecz nowoczesnego rozwoju zawodu pielęgniarki i położnej.

Nie mogę nie wspomnieć o wykładzie profesor Marioli Głowackiej, która przedstawiła wyniki badania naukowego dotyczącego nowych kompetencji zawodowych w pielęgniarstwie. Wskazała, że budowanie kompetencji zawodowych to proces ciągły zarówno w aspekcie teoretycznym, jak i praktycznym, zmieniający się wraz z rozwojem doświadczenia zawodowego, potrzeb społecznych i zdrowotnych. Pani profesor Głowacka w dyskusji podkreśliła, iż kształtowanie się zawodów widziane w perspektywie historycznej i obecnie, kieruje uwagę nie tylko na standardy i procedury postępowania, ale przede wszystkim na rozwój nowych kompetencji zawodowych pielęgniarki i położnej rozumianych jako pojęcie złożone, o szerokim znaczeniu obejmującym praktykę zawodową, opisujące zbiór umiejętności odzwierciedlających wiedzę, postawy oraz elementy psychomotoryczne.

Podjęliśmy również próbę znalezienia odpowiedzi na pytanie: Jak w czasie pandemii kształcić studentów pielęgniarstwa w sposób praktyczny, uczyć zawodu w sposób zdalny? Przecież większości umiejętności nie da się nauczyć ani weryfikować wirtualnie. Ale pandemia koronawirusa postawiła nas przed faktem dokonany, czyli koniecznością zmiany sposobu nauczania – z klasycznego, tradycyjnego – na nauczanie na odległość.

O tym między innymi mówiłam w swoim wystąpieniu zatytułowanym: „Pielęgniarka i położna nauczycielka akademicka w czasie pandemii zakażeń SARS-CoV-2 – wyzwania kształcenia praktycznego”. Jako osoba odpowiedzialna za organizację pionu dydaktycznego w WUMed

przyznam, że wyzwaniem było zorganizowanie ćwiczeń, czyli zajęć kształtujących umiejętności praktyczne, które uruchomiliśmy we współpracy z placówkami medycznymi. Jeśli zaś chodzi o wykłady – staraliśmy się każdemu studentowi dać możliwość uczestniczenia on-line.

Ostatnia część konferencji była poświęcona bardzo aktualnym problemom, można powiedzieć, wprost „z pierwszej linii”.

To prawda, bardzo nam na tym zależało. „Misja i profesjonalizm w polskim pielęgniarstwie i położnictwie – faktyczne działanie” – w tej części wskazaliśmy na interdyscyplinarny charakter zawodu pielęgniarki i położnej oraz zwróciliśmy uwagę na to, że pielęgniarstwo i położnictwo to działalność przede wszystkim praktyczna, także w różnych miejscach i warunkach, w tym ekstremalnych. Przykładem jest misja ONZ w ramach Kontyngentu Wojskowego. O takiej służbie pielęgniarki mówiła mgr Anna Kaczmarczyk, laureatka Nagrody Florence Nightingale, pielęgniarka w randze porucznika, obecnie będąca na misji w Libanie.

Z kolei o „walce z nieznanym wrogiem” w specyficznych warunkach jednoimiennej szpitala zakaźnego opowiedziała nam pielęgniarka mgr Katarzyna Barna, Dyrektor ds. Pielęgniarstwa i Położnictwa Wielospecjalistycznego Szpitala Wojewódzkiego w Gorzowie Wielkopolskim. Mówiła, jak personel pielęgniarstwa musiał nauczyć się pracy w nowych, specyficznych warunkach. Ze względu na duże ryzyko zakażenia medycy musieli przystosować się do pracy w dodatkowym umundurowaniu. Zgodnie z wytycznymi WHO i GIS do bezpiecznego sprawowania opieki nad pacjentami z podejrzeniem lub potwierdzonym zakażeniem SARS-CoV-2 personel medyczny musiał natychmiast przyswoić zmiany w organizacji pracy. Podkreśliła, o czym nieczęsto się mówi, jakim wyzwaniem fizycznym i psychicznym jest dla zespołów medycznych konieczność zmierzania się z reakcją pacjentów i ich opiekunów. Pandemia była także punktem zwrotnym, który uzmysłowił wszelkie istniejące niedociągnięcia wymagające naprawy.

Pani Profesor, nie zabrakło także tematyki kształcenia pielęgniarek/pielęgniarzy

i położnych. Jakie wyzwania stoją przed systemem kształcenia profesjonalistów tej dziedziny?

We wszystkich krajach Unii Europejskiej oraz w krajach rozwijających się spoza UE, rola pielęgniarek i położnych ulega wzmocnieniu, a one same pełnią coraz ważniejszą funkcję w systemie, przejmując szereg kompetencji od lekarzy. Ma to związek z wysokim poziomem kształcenia pielęgniarek i położnych oraz dużą rolą uczelni w kreowaniu w pełni profesjonalnego specjalisty medycznego, do którego umiejętności zawodowych można mieć zaufanie.

Przypomnę, że kształcenie w zawodzie pielęgniarki i położnej realizowane jest wyłącznie w systemie szkolnictwa wyższego.

Uczelnia może kształcić pielęgniarki i położne, jeżeli spełni rygorystyczne wymagania określone przepisami prawa.

Brak kadry medycznej – a w szczególności pielęgniarskiej i położniczej – to problem, z którym aktualnie musi się zmierzyć wiele państw, w tym również Polska. Niedobory kadrowe powinny być jednym z głównych czynników determinujących politykę zdrowotną na świecie. Z prognoz Naczelnej Rady Pielęgniarek i Położnych dotyczących sytuacji pielęgniarek w Polsce wynika, że już za niespełna 5 lat Polacy mogą zostać pozbawieni profesjonalnej opieki pielęgniarskiej i położniczej. Za 7 lat liczba pielęgniarek i położnych w Polsce może zmniejszyć się o 54 tys. Analiza piśmiennictwa, raporty i zestawienia Naczelnej Izby Pielęgniarek i Położnych pozwalają na wskazanie pewnych rekomendacji, które powinny zostać podjęte w celu rozwiązania problemu, jakim jest niedobór personelu pielęgniarstwa i położniczego.

Dlatego do wyzwań stojących przed systemem kształcenia profesjonalistów w dziedzinie pielęgniarstwa i położnictwa zaliczyłabym np. konieczność opracowania, a następnie realnego wdrożenia programu zabezpieczenia społecznego świadczeń medycznych realizowanych przez pielęgniarki i położne. Program powinien uwzględniać m.in.:

- opracowanie i wdrożenie docelowego wskaźnika zatrudnienia pielęgniarek i położnych na 1000 mieszkańców,

- politykę zatrudnienia i wytyczenie ścieżki awansu zawodowego,
- upowszechnienie idei tzw. e-pielęgniarstwa i e-położnictwa w samokształceniu pielęgniarek,
- opracowanie i wdrożenie mechanizmów zapewniających wynagrodzenie zgodne z posiadanymi kwalifikacjami i rodzajem wykonywanej pracy, co będzie miało pozytywny wpływ na zachęcanie młodych osób do kształcenia się i podejmowania pracy w zawodzie pielęgniarki i położnej,
- minimalną liczbę specjalistów w poszczególnych dziedzinach pielęgniarstwa i położnictwa w poszczególnych województwach,
- możliwości realizacji kształcenia ustawicznego,
- opracowanie i wdrożenie do kształcenia przed- i podyplomowego pielęgniarek i położnych rozwiązań mobilnych i telemedycznych umożliwiających zdalną opiekę nad pacjentem, telekonsultacje oraz monitoring stosowania zaleceń terapeutycznych.

Wśród prelegentów byli także studenci. To nieczęsta praktyka.

Zaprosiliśmy naszych studentów, uznając za ważny ich głos w dyskusji o motywacjach podjęcia kształcenia na pielęgniarstwie. Prelegentami byli studenci pierwszego roku studiów stacjonarnych kierunku Pielęgniarstwo naszej uczelni – Krzysztof Wołyniec i Anna Kiszka. Jak się okazuje, wybrali właśnie ten kierunek studiów, ponieważ zawsze chcieli być częścią personelu medycznego, aby pomagać chorym. Kiedy zaczęli studia, mieli wiele obaw, „czy dam sobie radę”, „czy to dla mnie”, ale teraz – jak podkreślali – są pewni, że ten niepokój był zbędny i że są we właściwym miejscu. Co ważne, chcą iść w tym kierunku, mimo iż praca w „branży” to nie zawsze satysfakcja i spełnienie. Pielęgniarstwo traktują również jako poszerzenie swojej wiedzy i kompetencji, ponieważ mają już ukończone inne studia. Wskazywali także, że pielęgniarstwo daje większe możliwości zawodowe i gwarancję pracy.

Na zadane w trakcie konferencji pytanie: „Czy według Państwa pielęgniarstwo jest tylko zawodem, czy może to powołanie?” odpowiedzieli: „Naszym zdaniem obie te kwestie

bardzo mocno się przenikają. Pielęgniarstwo jest zawodem trudnym, ukierunkowanym na zaspokajanie potrzeb fizycznych, psychicznych, medycznych czy społecznych. Może ono dawać ogromną satysfakcję zawodową, spełnienie i zadowolenie z siebie. By zostać pielęgniarką czy pielęgniarzem, trzeba to czuć. Empatia, ciepło, cierpliwość i otwartość na potrzeby innych są niezbędne. Pielęgniarstwa nie powinno traktować się tylko jako zawód – dla nas jest to powołanie”.

Czy Konferencja wyczerpała temat misji i profesjonalizacji w zawodzie pielęgniarki i położnej? Jakie sformułowano wnioski?

Wydaje mi się, że temat misji i profesjonalizacji w zawodzie pielęgniarki i położnej jest otwarty i będzie polegać dalszym dyskusjom, ponieważ pielęgniarstwo i położnictwo jest integralną częścią zmieniającego się systemu opieki zdrowotnej. Jako element w systemie ochrony zdrowia posiada wyodrębnioną strukturę, kształcenie i doskonalenie, nadzór nad wykonywaniem zawodu, kierunki badań naukowych. Odpowiada na dostosowanie praktyki zawodowej pielęgniarek i położnych do potrzeb zdrowotnych społeczeństwa. Dlatego na pracę pielęgniarek i położnych należy patrzeć wieloaspektowo.

Na konferencji sformułowano kilka wniosków praktycznych:

1. Pozycja pielęgniarki i położnej w systemie opieki zdrowotnej zależy od świadomości zawodowej, profesjonalizmu, postrzegania tych grup zawodowych przez społeczeństwo, podejścia do zarządzania opieką zdrowotną, postawy kierowniczej kadry pielęgniarskiej i postaw członków zespołu terapeutycznego.
2. Pozycja pielęgniarki i położnej jest skorelowana z aktualnie przyjętym systemem opieki zdrowotnej, wiąże się z postrzeganiem przez pracowników medycznych roli pacjenta w opiece zdrowotnej.
3. Profesjonalizm i samodzielność zawodowa pielęgniarek i położnych stanowią szansę dla pozycji współczesnego pielęgniarstwa i położnictwa, która w dużej mierze zależy od rozwoju nauk medycznych i nauk o zdrowiu.
4. Na samodzielność zawodową pielęgniarek i położnych wpływają wiedza i umiejętności,

rozwój kształcenia przed- i podyplomowego, aktywny udział pielęgniarek i położnych w realizacji programów terapeutycznych, prewencyjnych, profilaktycznych.

5. Samodzielność zawodowa pielęgniarki i położnej to również autonomiczne miejsce w zespole terapeutycznym, co rozumiane jest jako współdecydowanie, współdziałanie, profesjonalna postawa, a także profesjonalna ocena i wypowiedzi na temat własnej roli i zadań zawodowych.

Czy zamierzacie Państwo, jako uczelnia medyczna, kontynuować organizację wydarzeń poświęconych tematyce

pielęgniarstwa i położnictwa? Jakie aspekty zawodu chcielibyście Państwo poruszyć?

Bez wątplenia tak, będziemy kontynuować organizację konferencji poświęconych tematyce pielęgniarstwa i położnictwa.

Już dziś myślimy o jesieni 2021. Tematy do dalszych rozważań to na pewno rozwój nowoczesnego pielęgniarstwa i położnictwa na miarę XXI wieku i światowych zagrożeń zdrowia, idea tzw. e-pielęgniarstwa i e-polożnictwa, pielęgniarstwo opieki koordynowanej, pielęgniarstwo w organizacji i zarządzaniu, pielęgniarstwo i położnictwo opieki spersonalizowanej. Tematów do dalszych rozważań naukowych i praktyki jest więc wiele.